

E-LOGOS

ELECTRONIC JOURNAL FOR PHILOSOPHY

ISSN 1211-0442

5/2013

University of Economics
Prague

Úvod do dějepisů jako společenské vědy

Vladimír Kyprý

Abstract

This article – „An Introduction into History as a Social Science“ – deals with questions as follows: 1. What is history and what does it deals with? 2. If history deals also and especially with a sense of history of human society, is there any sense in history of human society, and if there is some sense, consequently which one? 3. Whether there is or there is not any sense, which possible sense is there in the study in history or, if you like, which possible sense can be there in the study in history, and when can it be there? – This article, dealing with those questions, is an introduction into social sciences as connected with history and controlled by it through the connection of their logical principle with a historical principle in them.

Keywords: history; history of human society, sense of human society history; study in and sense of study in history.

Abstrakt

Tato stať – „Úvod do dějepisu jako společenské vědy“ – se zabývá těmito otázkami: 1. Co je dějepis a čím se zabývá? 2. Zabývá-li se dějepis též a zvláště smyslem společensko-lidských dějin, mají společensko-lidské dějiny smysl, a mají-li smysl, tedy jaký? 3. Ať již mají, či nemají nějaký smysl, jaký možný smysl má studium dějepisu, resp. jaký možný smysl studium dějepisu může mít a kdy jej může mít? – Zabývajíc se těmito otázkami, je tato stať úvodem do společenských věd jako s dějepisem spjatých a jím vázaných vazbou jejich logického principu s jejich principem historickým.

Klíčová slova: dějepis; společensko-lidské dějiny, smysl společensko-lidských dějin; studium a smysl studia dějepisu.

Od šk. r. 2009/2010 se na (některých?) středních školách dějepis začal vyučovat ne jako samostatný vyučovací předmět, nýbrž jako součást vyučovacího předmětu „základy společenských věd“. To vyžaduje, aby výuka dějepisu jako součásti vyučovacího předmětu „základy společenských věd“ (nikoli jako samostatného vyučovacího předmětu) začínala úvodem do dějepisu jako společenské vědy.¹ Začínat úvodem do dějepisu jako společenské vědy vyžaduje položit si tyto otázky: 1. Co je dějepis a čím se zabývá? 2. (Zabývá-li se dějepis též a zvláště smyslem společensko-lidských dějin,) mají společensko-lidské dějiny smysl, a mají-li, tedy jaký? 3. (Ať již nemají, či mají společensko-lidské dějiny nějaký smysl,) jaký možný smysl má studium dějepisu, resp. jaký smysl může mít studium dějepisu? –Položme si zde tyto otázky a promysleme je základním způsobem, tj. způsobem zakládajícím možný promyšlený způsob a postup výkladu dějepisu jako společenské vědy.

1. Co je dějepis a čím se zabývá?

Lze říci, že dějepis¹ je společenskou vědou, jež se zabývá společensko-lidskými dějinami.

Dějepis je společenskou vědou: zabývá se společensko-lidskými dějinami, zabývá se *lidskou společností*;² a i když se popř. zabývá i jedinečnými lidmi (lidskými jedinci – „historickými osobnostmi“), zabývá se jimi *ve vztahu k lidské společnosti a jen ve vztahu k ní*, nezabývá se jedinečnými lidmi (lidskými jedinci – „historickými osobnostmi“) samými o sobě a samými pro sebe, leč právě jako „historickými osobnostmi“ – osobnostmi lidské společnosti, společensko-lidské historie.³

Dějepis se zabývá společensko-lidskými dějinami: je společenskou vědou primárně *historicky* zaměřenou, nikoli primárně zaměřenou *logicky* (sociologicky, politologicky apod.,⁴ ani filosoficko-antropologicky⁵).

Proto a odtud lze říci, že dějepis je společenskou vědou, jež se zabývá společensko-lidskými dějinami.

Zabývajíc se společensko-lidskými dějinami, líčí běh a průběh společensko-lidských dějin (fakta a data událostí v té které době a sféře lidské společnosti, jména jednotlivých lidí – lidských jedinců – „historických osobností“ – významně spjatých s fakty a daty událostí v té které společensko-lidské sféře a době, běh a průběh života – „životopis“ – těch jednotlivých lidí – lidských jedinců – „historických osobností“ –, výsledky a důsledky toho všeho pro stav lidské společnosti v té které době a sféře – resp. pro tu kterou dobovou sféru lidské společnosti –), tj. zabývá se i různými souvislostmi v nich.

Pokud se dějepis zabývá společensko-lidskými dějinami tímto způsobem, je dějepisem kronikářským.⁶

Avšak, zabývá se společensko-lidskými dějinami, tj. líče běh a průběh společensko-lidských dějin (fakta a data událostí v té které společensko-lidské sféře a době, jména jednotlivých lidí – lidských jedinců – „historických osobností“ – významně spjatých s fakty a daty událostí v té které společensko-lidské sféře a době, běh a průběh života – „životopis“ – těch jednotlivých lidí – lidských jedinců – „historických osobností“ –, výsledky a důsledky toho všeho pro stav lidské společnosti v té které době a sféře – resp. pro tu kterou dobovou sféru lidské společnosti –), tj. zabývá se i různými souvislostmi v nich,

může se zabývat a měl by se zabývat i souvislostí základní. Touto základní souvislostí je *smysl* společensko-lidských dějin, popř. společensko-lidská dějinná nesmyslnost.⁷

Pokud se dějepis zabývá společensko-lidskými dějinami tímto způsobem, je více než kronikářským dějepisem: zahrnuje – obsahuje – i filosofii společensko-lidských dějin, tj. filosofický pohled na společensko-lidské dějiny (jejich smysl či nesmyslnost).

2. (Zabývá-li se dějepis též a zvláště smyslem společensko-lidských dějin,) mají společensko-lidské dějiny smysl, a mají-li, tedy jaký?

V klasické filosofii, pokud se zabývala též otázkou smyslu či nesmyslnosti společensko-lidských dějin, dominuje pohled na společensko-lidské dějiny, podle něž společensko-lidské dějiny mají smysl (jsou smysluplné, resp. smyslutvorné).

Nejvýraznějším příkladem je Hegelův filosofický pohled na společensko-lidské dějiny, podle něž společensko-lidské dějiny mají smysl – jsou smysluplné, resp. smyslutvorné – vzhledem k Rozumu (absolutnu – absolutnímu Rozumu), jenž je bytným základem společensko-lidských dějin (jako jejich *logos*) a jenž jako bytný základ společensko-lidské dějiny řídí (jako jejich *telos*) k cíli, tj. ovšem k rozumnému cíli – k rozumné vládě v lidských věcech, resp. nad lidskými věcmi.

V poklasické filosofii, pokud se zabývala též otázkou smyslu či nesmyslnosti společensko-lidských dějin, se připojuje pohled na společensko-lidské dějiny, podle něž společensko-lidské dějiny nemají smysl (jsou nesmyslné, resp. smysluprázdňé).

Výrazným příkladem je T. Lessingův filosofický pohled na společensko-lidské dějiny, podle něž společensko-lidské dějiny nemají smysl (jsou nesmyslné, resp. smysluprázdňé), neboť žádného Rozumu (absolutna – absolutního Rozumu), jenž by byl bytným základem společensko-lidských dějin (jako jejich *logos*) a jenž jako bytný základ by společensko-lidské dějiny řídil (jako jejich *telos*) k cíli (tj. ovšem k rozumnému cíli – k rozumné vládě v lidských věcech, resp. nad lidskými věcmi), nebylo a není.

Někdy (např. v případě Camusově) je filosofický (a popř. i literárně umělecký) pohled na nesmyslnost společensko-lidských dějin spjat s filosofickým (i literárně

uměleckým) pohledem na nesmyslnost jedinečně lidských dějů, tj. s filosoficko-antropologickým (antropologicko-ontologickým) pojetím lidského bytí jako absurdního. Z filosoficko-antropologického (antropologicko-ontologického) pojetí lidského bytí jako absurdního v případě Camusově plyne nesmyslnost jedinečně lidských dějů i nesmyslnost společensko-lidských dějin.

Studovat dějepis jako společenskou vědu by tedy mělo znamenat průběžně sledovat i otázku smyslu či nesmyslnosti společensko-lidských dějin, tj. sledovat průběžně otázku, o čem, fenomenologicky vzato, svědčí fenomény společensko-lidských dějin – svědčí fenomény společensko-lidských dějin, vzato fenomenologicky, o smyslu, či nesmyslnosti společensko-lidských dějin? –, tj. učit se přemýšlet o společensko-lidských dějinách, o smyslu či nesmyslnosti společensko-lidských dějin.¹

3. (Ať již mají, či nemají společensko-lidské dějiny nějaký smysl,) jaký možný smysl má studium dějepisu, resp. jaký možný smysl studium dějepisu může mít?

Možný smysl studia dějepisu lze rozlišit ve dvojí rovině:

A. Nižší rovina – poznatková: studium dějepisu může být zdrojem poznatků o společensko-lidských dějinách, a to:

- a. o společensko-lidských dějinách jako takových;
- b. o činnosti jednotlivých lidí (lidských jedinců – „historických osobností“) jako činitelů společensko-lidských dějin jako takových.

B. Vyšší rovina – výkladová: studium dějepisu může být podnětem k výkladu společensko-lidských dějin, a to zvláště:

- a. ve vztahu k otázce smyslu společensko-lidských dějin jako takových (popř. i ve vztahu k otázce smyslu lidského bytí a smyslu *mého* lidského bytí);

b. zejména však ve vztahu k otázce smyslu činnosti jednotlivých lidí (lidských jedinců – „historických osobností“) jako činitelů společensko-lidských dějin jako takových, jakož i ve vztahu k otázce smyslu lidského bytí a smyslu *mého* lidského bytí co do možné inspirovatelnosti, či anti-inspirovatelnosti jejich příkladem, resp. jejich „anti-příkladem“.¹

Lze-li možný smysl studia dějepisu rozlišit ve dvojí rovině,

tedy s tím, že ona nižší rovina (poznatková: studium dějepisu může být zdrojem poznatků o společensko-lidských dějinách) je podřízena oné vyšší rovině (výkladové: studium dějepisu může být podnětem k výkladu společensko-lidských dějin); je podřízena jako *bytný podklad* možného smyslu studia dějepisu (bez něž smysl studia dějepisu nemůže být vytvořen, jenž však smysl studia dějepisu nemůže vytvořit) *bytnému základu* možného smyslu studia dějepisu (jenž sám smysl studia dějepisu

může vytvořit, z něž však smysl studia dějepisu nemůže být vytvořen bez vazby na bytný podklad ve smyslu výše určeném; vazba na bytný podklad ve výše určeném smyslu tedy je nutná: *v jisté míře (přiměřeně) nutná*.

Studovat dějepis jako společenskou vědu by tedy mělo znamenat při průběžném sledování otázky smyslu či nesmyslnosti společensko-lidských dějin (tj. při průběžném sledování otázky, o čem, fenomenologicky vzato, svědčí fenomény společensko-lidských dějin, tj. svědčí-li fenomény společensko-lidských dějin, vzato fenomenologicky, o smyslu, či nesmyslnosti společensko-lidských dějin), učícím přemýšlet o společensko-lidských dějinách, o smyslu či nesmyslnosti společensko-lidských dějin,

i učit se přemýšlet o smyslu lidského bytí, zvláště pak o smyslu *svého* lidského bytí ve vztahu ke společensko-lidským dějinám, zvláště pak ve vztahu k činnosti jednotlivých lidí (lidských jedinců – „historických osobností“) jako činitelů společensko-lidských dějin, tj. učit se přemýšlet zvláště o smyslu lidského bytí, zvláště pak o smyslu *svého* lidského bytí, co do možné inspirovatelnosti (či anti-inspirovatelnosti) společensko-lidskými dějinami, zvláště pak činností jednotlivých lidí (lidských jedinců – „historických osobností“) jako činitelů společensko-lidských dějin, jejich příkladem či jejich „anti-příkladem“.²

Jestliže od šk. r. 2009/2010 se na (některých?) středních školách dějepis začal vyučovat ne jako samostatný vyučovací předmět, nýbrž jako součást vyučovacího předmětu „základy společenských věd“, pak to vyžaduje – a rád bych viděl, kdo, a rád bych věděl, zda někdo z vyučujících dějepisu v rámci vyučovacího předmětu „základů společenských věd“ si to uvědomil, a uvědomiv si to, začal tak dějepis v rámci vyučovacího předmětu „základů společenských věd“ vyučovat –, aby výuka dějepisu jako součásti vyučovacího předmětu „základy společenských věd“ (nikoli jako samostatného vyučovacího předmětu) začínala úvodem do dějepisu jako společenské vědy.¹ Začínat úvodem do dějepisu jako společenské vědy vyžaduje položit si tyto otázky: 1. Co je dějepis a čím se zabývá? 2. (Zabývá-li se dějepis též a zvláště smyslem společensko-lidských dějin,) mají společensko-lidské dějiny smysl? A mají-li, tedy jaký? 3. (Ať již nemají, či mají společensko-lidské dějiny nějaký smysl,) jaký možný smysl má studium dějepisu, resp. jaký smysl může studium dějepisu mít? – Položil jsem si zde tyto otázky a promyslel jsem je základním způsobem, tj. způsobem zakládajícím možný promyšlený způsob a postup výkladu dějepisu jako společenské vědy.

Takový možný promyšlený způsob a postup výkladu dějepisu jako společenské vědy jsem vypracoval (v rámci vyučovacího předmětu „základy společenských věd“) pro jednu pražskou „střední odbornou školu a střední odborné učiliště“.

Obdobný možný promyšlený způsob a postup výkladu jsem vypracoval pro touž pražskou „střední odbornou školu a střední odborné učiliště“ (v rámci vyučovacího předmětu „základy společenských věd“) nejen pro dějepis jako společenskou vědu, ale též pro další společenské vědy (tedy vědy o lidech ve společnosti),

vycházejí z rozlišení speciálních společenských věd jako dílčích věd o dílčím člověku (i o společnosti, resp. o člověku ve společnosti) a (v této souvislosti, tj. v souvislosti společenské, resp. společensko-lidské) univerzální společenské vědy – filosofie (jako filosofické antropologie) jako celkové vědy o celistvém člověku (i o společnosti, resp. o člověku ve společnosti), z vhodnosti postupu od speciálních společenských věd k (v této souvislosti, tj. v souvislosti společenské, resp. společensko-lidské) univerzální společenské vědě – filosofii (jako filosofické antropologii) i z vhodnosti postupu od přírodně společenské speciální vědy ke speciálně společenským (mimopřírodním) vědám a od obecnějších speciálních společenských věd k méně obecným speciálním společenským vědám, a docházejí k podřízení speciálních společenských věd jako dílčích věd o dílčím člověku (i o společnosti, resp. o člověku ve společnosti) univerzální společenské vědě – filosofii (jako filosofické antropologii) jako celkové vědě o celistvém člověku (i o společnosti, resp. o člověku ve společnosti), tj. k nutnosti postupu od speciálních společenských věd k univerzální společenské vědě – filosofii (jako filosofické antropologii) i ve smyslu nutnosti přístupu k prověření a osvětlení speciálně společenskovedních poznatků o člověku (i o společnosti, resp. o člověku ve společnosti) univerzálním (společenskovedním) – filosofickým (jako filosoficko-antropologickým) poznáním člověka (i společnosti, resp. člověka ve společnosti), tj. i ve smyslu založení (prověřených a osvětlených) speciálně společensko-vědních poznatků o člověku (i o společnosti, resp. o člověku ve společnosti) univerzálním (společenskovedním) – filosofickým (jako filosoficko-antropologickým) poznáním člověka (i společnosti, resp. člověka ve společnosti), tj. založení, jež je také (otevřeným) sjednocením vyučovacího předmětu „základy společenských věd“, pojatého v hlubším smyslu slova „základy“; „v hlubším smyslu slova „základy“ pojatého“ zde znamená: vyučovací předmět „společenské vědy“ (otevřeně) sjednocený na základě filosofickém (filosoficko-antropologickém), je-li právě filosofie (filosofická antropologie) s to v otázce člověka (i společnosti, resp. člověka ve společnosti) dobrat se bytného základu, a dobravši se v otázce člověka (i společnosti, resp. člověka ve společnosti) bytného základu, i na něm stavět.²

Poznámky a odkazy:

(K úvodu:)

1 – To se při výuce dějepisu jako samostatného vyučovacího předmětu, pokud vím, nedělo. A neděje se to, pokud vím, ani v učebnicích dějepisu jako samostatného vyučovacího předmětu.

Ad 1. (Co je dějepis a čím se zabývá?)

1 – Tj. historie, resp. historiografie.

2 – Tak např. obdobím pravěku se dějepis může zabývat jen co do lidské společnosti v době pravěku, protože o lidských jedincích (jedinečných lidech – „historických osobnostech“) té doby nemá žádné doklady: především nemá žádné doklady písemné, v nichž jedině by lidští jedinci (jedineční lidé – „historické osobnosti“) té doby mohli být pojmenováni vlastními jmény a v nichž jedině by lidští jedinci (jedineční lidé – „historické osobnosti“) té doby, vlastními jmény pojmenovaní, mohli být (více či méně) charakterizováni ve svých životních bězích a životních příbězích, což by nám (více či méně) umožnilo jejich zpětnou (dnešní) charakteristiku.

3 – Tak např. obdobím starověku a středověku (na rozdíl od pravěku) se dějepis může zabývat nejen co do lidské společnosti v době starověku a středověku, protože i o lidských jedincích (jedinečných lidech – „historických osobnostech“) těch dob má nějaké doklady: především o nich má také doklady písemné, v nichž jedině lidští jedinci (jedineční lidé – „historické osobnosti“) těch dob mohli být pojmenováni vlastními jmény a v nichž jedině lidští jedinci (jedineční lidé – „historické osobnosti“) těch dob, vlastními jmény pojmenovaní, mohli být (více či méně) charakterizováni ve svých životních bězích a životních příbězích, což nám (více či méně) umožňuje jejich zpětnou (dnešní) charakteristiku.

Nicméně se tak vždy děje ve vztahu k lidské společnosti těch dob a jen ve vztahu k ní, nikoli mimo lidskou společnost těch dob.

Mutatis mutandis to platí taky pro období novověku: v období novověkém (v moderní době) přibývají doklady zvukové, filmové i zvukově filmové, tj. přibývají doklady doplňující doklady písemné v jejich funkci „pramene dějepisu“, popř. doklady písemné v jejich funkci „pramene dějepisu“ nahrazující, ať už jde o dějepis lidské společnosti (resp. různých dílčích lidských společností) té doby nebo o „dějepis“ lidských jedinců (jedinečných lidí – „historických osobností“) té doby,

což se však nicméně vždy děje též ve vztahu k lidské společnosti té doby a jen ve vztahu k ní, nikoli mimo lidskou společnost té doby.

4 – Historik ovšem může *vykládat* historii (historickou periodu, události či událost té periody apod.) i z hlediska sociologického, politologického apod. (aniž by se tím

hlediskem, jež je příliš úzké a mělké, mohl dobrat i *smyslu* historie, resp. historické periody, událostí či události té periody). Avšak vykládá *historii* (sociologicky, politologicky apod.), zůstává primárně historikem, nestává se primárně sociologem, politologem etc.: lze říci, že je historikem se smyslem sociologickým, politologickým apod.

A sociolog a politolog aj. mohou *dokládat* svůj sociologický, politologický apod. výklad lidské společnosti, politiky (politických vztahů) v lidské společnosti apod. historicky. Avšak dokládajíce svůj sociologický, politologický aj. výklad lidské společnosti, politiky (politických vztahů) v lidské společnosti etc. historicky, zůstávají primárně sociologem, politologem etc., nestávají se primárně historikem: lze říci, že jsou sociologem, politologem etc. se smyslem historickým.

Mohou ovšem být i společenskovědní díla, v nichž ohled historický a ohled logický (sociologický, politologický etc.) jsou vyrovnány, tj. společenskovědní díla sociologicko-historická apod. To znamená, že ovšem mohou být i společenští vědci, u nichž pohled historický a pohled logický (sociologický, politologický etc.) jsou vyrovnány, tj. společenští vědci sociologicko-historického etc. typu.

5 – Historik ovšem může *vykládat* *historii* (historickou periodu, události či událost té periody apod.) i z hlediska filosoficko-antropologického (i snažit se tím hlediskem, jež je i širší i hlubší, moci se dobrat i *smyslu* historie, resp. historické periody, událostí či události té periody). Avšak vykládá *historii* filosoficko-antropologicky, zůstává primárně historikem, nestává se primárně filosofickým antropologem: lze říci, že je historikem se smyslem filosoficko-antropologickým.

A filosofický antropolog může *dokládat* svůj filosoficko-antropologický výklad lidského bytí ((ne)jen lidské společnosti, politiky – politických vztahů – v lidské společnosti etc., ale též a zvláště lidského bytí) i historicky. Avšak dokládá svůj filosoficko-antropologický výklad lidského bytí (a popř. i lidské společnosti, politiky – politických vztahů – v lidské společnosti etc., ale na základě lidského bytí) historicky, zůstává primárně filosofickým antropologem, nestává se primárně historikem: lze říci, že je filosofickým antropologem se smyslem historickým.

Mohou ovšem být i společenskovědní díla, v nichž ohled historický a ohled filosofický (filosoficko-antropologický) jsou vyrovnány, tj. společenskovědní díla filosoficko-historická. To znamená, že ovšem mohou být i společenští vědci, u nichž pohled historický a pohled filosofický (filosoficko-antropologický) jsou vyrovnány, tj. společenští vědci filosoficko-historického typu.

6 – Z řec. *chronos* – čas, odtud *chronika* – časové věci. Kronika tedy líčí časové věci, tj. lidské věci, jež se dějí v čase a jak se dějí v čase.

7 – Tkví-li smysl něčeho v tom, vzhledem k čemu něčemu můžeme porozumět a být uspokojeni v tom porozumění, tedy smysl společensko-lidských dějin tkví v tom,

vzhledem k čemu můžeme porozumět společensko-lidským dějinám a být uspokojeni v tom porozumění; jelikož společensko-lidské dějiny se (společensko-lidsky) dějí z lidské činnosti a jelikož lidská činnost je vždy cílově zaměřena, tedy v jejím cílovém zaměření může tkvět uspokojivé porozumění (porozumivé uspokojení), tedy její smysl pro lidského činitele. To znamená, že i smysl (pro lidského činitele) společensko-lidských dějin tedy může tkvět jen v jejich cílovém zaměření uspokojivě porozumivém (porozumivě uspokojivém), že společensko-lidské dějiny jsou smysluplné a smyslutvorné vzhledem k němu a pouze vzhledem k němu. Nenalézáme-li je, tedy nenalézáme smysl společensko-lidských dějin, tj. neshledáváme společensko-lidské dějiny smysluplnými a smyslutvornými a shledáváme je nesmyslnými (smysluprázdnými). Otázka smyslu společensko-lidských dějin (tj. otázka, zda jsou smyslutvorné a smysluplné, či zda jsou nesmyslné – smysluprázdné –) je zásadní spornou otázkou filosofie lidských (společenských) dějin, tj. – lze zde říci – spornou otázkou filosoficky základní.

Ad 2. [(Zabývá-li se dějepis též a zvláště smyslem společensko-lidských dějin,) mají společensko-lidské dějiny smysl, a mají-li, tedy jaký?]

1 – Popř. i o smyslu či nesmyslnosti „dílčích“ společensko-lidských dějin, např. společensko-lidských dějin národních. Příkladem sporu o smysl společensko-lidských dějin národních byl např. spor o smysl (společensko-lidských) dějin českých. Masarykovo pojetí „smyslu českých dějin“, vycházející z Palackého „ideje národa českého“ (viz Masaryk: Palackého idea národu českého) popíral Pekař (viz Pekař: Smysl českých dějin) a totéž jeho pojetí „smyslu českých dějin“, vycházející z téhož zdroje, hájil Rádl (viz Rádl: O smysl našich dějin), veda proti Pekařovi polemiku jako proti nedostatečnému filosofovi „smyslu českých dějin“, kdežto proti němu vedl Pekař polemiku jako proti nedostatečnému historikovi „smyslu českých dějin“.

Ad 3. [(Ať již mají, či nemají společensko-lidské dějiny nějaký smysl,) jaký možný smysl má studium dějepisu, resp. jaký možný smysl studium dějepisu může mít?]

1 – Nejspíše v této souvislosti, v tomto vztahu (tj. v souvislosti s mým osobním – lidsky jedinečným jako jedinečně lidsky historickým – vztahem k historickým osobnostem jako lidským jedincům – jedinečným lidem –) může pro mne platit *historia magistra vitae*, tj. může pro mne platit nejspíše v podobě (ve formě) *historici magistri vitae*.

2 – Viz zde výše pozn. 1 ad 3. – Znamená to také učit se vztahu k filosofii lidského bytí a smyslu lidského bytí, tj. k filosofické antropologii, i když zde ještě jako taková není tématem; nicméně, i když zde ještě tématem jako taková není, učit se vztahu k filosofické antropologii (k filosofii lidského bytí a smyslu lidského bytí) je možné a

je nutné již zde, neb bez ní nelze spolehlivě rozlišit možnou inspirativnost, či anti-inspirativnost činnosti jedinečných lidí (lidských jedinců – „historických osobností“) jako činitelů společensko-lidských dějin, tzn.: nelze bez ní spolehlivě rozlišit, zda a pokud činnost jedinečných lidí (lidských jedinců – „historických osobností“) jako činitelů společensko-lidských dějin je *lidsky* příkladná, či *lidsky* „anti-příkladná“ (odporná, ohavná).

(K doslovu:)

1 – Viz zde výše, pozn. 1 k úvodu.

2 – Tamtéž jsem r. 2007 napsal stať „Ke vztahu občanské nauky a filosofie“ jako příklad koncepce a kompozice vyučovací hodiny z občanské nauky a podkladových tezí k ní. Uvádím ji zde v této poznámce:

Koncepce tohoto příkladu vyučovací hodiny z občanské nauky: ukázat, jaký je podstatný vztah – resp. jaká je podstata vztahu – občanské nauky a filosofie.

Kompozice tohoto příkladu vyučovací hodiny z občanské nauky, v níž je cílem ukázat, jaký je podstatný vztah – resp. jaká je podstata vztahu – občanské nauky a filosofie:

1. Běžné pojetí občanské nauky jako souhrnu náhledů do (mimo)filosofických věd o člověku;

2. proč občanská nauka v běžném pojetí (jako souhrn náhledů do (mimo)filosofických věd o člověku) by neměla být pouhým konglomerátem náhledů do (mimo)filosofických věd o člověku;

3. proč, nemá-li být pouhým konglomerátem náhledů do (mimo)filosofických věd o člověku, by měla mít sjednocující bytný základ;

4. proč tím sjednocujícím bytným základem, jež by měla mít, nemohou být mimofilosofické vědy o člověku a proč jím může být jen filosofie člověka;

5. příklad výstavby výuky občanské nauky jako souhrnu náhledů do (mimo)filosofických věd o člověku na bytném základě filosofie člověka.

Podkladové teze k tomuto příkladu koncepce a kompozice vyučovací hodiny z občanské nauky:

Ad 1. Běžné pojetí občanské nauky jako souhrnu náhledů do (mimo)filosofických věd o člověku:

Že pojetí občanské nauky jako souhrnu náhledů do (mimo)filosofických věd o člověku je běžné, o tom svědčí učebnice občanské nauky: pro učebnice občanské nauky

je běžné (typické) pojetí občanské nauky jako souhrnu náhledů do (mimo)filosofických věd o člověku bez zdůvodněného pořadí a bez zdůvodňujícího řádu.

Ad 2. Proč občanská nauka v běžném pojetí (jako souhrn náhledů do (mimo)filosofických věd o člověku) by neměla být pouhým konglomerátem náhledů do (mimo)filosofických věd o člověku:

Bez zdůvodněného pořadí a bez zdůvodňujícího řádu je občanská nauka jako souhrn náhledů do (mimo)filosofických věd o člověku pouhým konglomerátem náhledů do (mimo)filosofických věd o člověku. Avšak konglomerát je nejnižší typ struktury bytí jsoucího; a tak, nemá-li se zůstat na úrovni nejnižšího typu struktury bytí jsoucího (konglomerátu), nemá se zůstat ani na úrovni občanské nauky (jako souhrnu náhledů do (mimo)filosofických věd o člověku) jako pouhého konglomerátu náhledů do (mimo)filosofických věd o člověku.

Ad 3. Proč, nemá-li být pouhým konglomerátem náhledů do (mimo)filosofických věd o člověku, by měl mít sjednocující bytný základ:

Vyšší typ struktury bytí jsoucího je spjat se vztahem (sjednocující) bytný základ – bytně zakládané (a sjednocované). Proto i občanská nauka, nemá-li zůstat na úrovni nejnižšího typu struktury bytí jsoucího, tj. má-li se dostat na úroveň vyššího typu struktury bytí jsoucího – má-li být a je-li vyšším typem struktury bytí jsoucího –, je spjata se vztahem (sjednocující) bytný základ – bytně zakládané (a sjednocované). Proto i občanská nauka by měla mít sjednocující bytný základ (a s ním též sjednocující bytný řád).

Ad 4. Proč tím sjednocujícím bytným základem, jež by měla mít, nemohou být mimofilosofické vědy o člověku a proč jím může být jen filosofie člověka:

Sjednocujícím bytným základem (ani sjednocujícím bytným řádem), jež by měla mít, pro občanskou nauku nemohou být mimofilosofické vědy o člověku, protože jsou s to se tázat jen po dílčím člověku (po člověku jako ...), tzn. že nejsou s to se tázat po (esenciálně či existenciálně) celistvém člověku (po člověku jako takovém); pro občanskou nauku jím může být jen filosofie člověka (filosofická antropologie jako antropologická ontologie), protože (na rozdíl od mimofilosofických věd o člověku) filosofie člověka (filosofická antropologie jako antropologická ontologie) je s to se tázat po (esenciálně či existenciálně) celistvém člověku (po člověku jako takovém), tzn. že je s to tázat se též po dílčím člověku (po člověku jako ...) i po dílčích určeních člověka na základě základního určení člověka jako základnímu určení člověka zásadně přiměřených či nepřiměřených; a tak je nutné se tázat i po dílčích určeních člověka jako občana na základě základního určení člověka jako zásadně přiměřených či nepřiměřených základnímu určení člověka.

Ad 5. Příklad výstavby výuky občanské nauky jako souhrnu náhledů do (mimo)filosofických věd o člověku na bytném základě filosofie člověka:

Vztah mezi filosofií člověka a mimofilosofickými vědami o člověku by se měl ukázat i ve výstavbě výuky občanské nauky jako souhrnu náhledů do (mimo)filosofických věd o člověku, a to na bytném základě filosofie člověka, a to např. takto:

a. Filosofie člověka (filosofická antropologie jako antropologická ontologie). Cíl: ukázat, že problematika občana je problematikou občana *jako člověka*, tzn. že takto v základě a v zásadě je problematikou člověka, tj. problematikou, v níž základní a zásadní je otázka *Co (kdo) je člověk?*; dále pak ukázat základní typy filosofie člověka (filosofické antropologie jako antropologické ontologie), spjaté s otázkou *Co (kdo) je člověk?*, a také provést analyticko-syntetický srovnávací rozbor základních typů filosofie člověka (filosofické antropologie jako antropologické ontologie) a dovést ten analyticko-syntetický srovnávací rozbor k bytnému základu průkazných základních určení člověka, závazných (platných) i pro dílčí určení člověka, tj. i pro člověka jako občana (resp. pro občana *jako člověka*).

b. Mimofilosofické vědy o člověku. Cíl: ukázat dílčí určení člověka, platná (?) či závazná (?) také pro člověka jako občana (resp. pro občana jako člověka), např. v pořadí: psychologie, sociologie (popř. i ekonomie), teoretická politologie, teoretické právo; i faktografické právo, faktografická politologie, tj. v pořadí od „přirozených“ (byť s lidskou společností spjatých, společensko-lidsky vázaných) dílčích určení člověka ke společenským dílčím urcům člověka, a to od obecnějších a teoretičtějších k faktografickým – jednotlivějším.

c. Vztah filosofie člověka (filosofické antropologie jako antropologické ontologie) a mimofilosofických věd o člověku. Cíl: na bytném základě průkazných základních určení člověka, závazných (platných) i pro dílčí určení člověka, tj. i pro člověka jako občana (resp. pro občana jako člověka), ukázat, zda „přirozená“ (byť s lidskou společností spjatá, společensko-lidsky vázaná) dílčí určení člověka či společenská dílčí určení člověka (a to obecnější a teoretičtější i faktografičtější a jednotlivější) dle psychologie, sociologie (popř. i ekonomie), teoretické politologie, teoretického práva i faktografického práva a faktografické politologie (aj.) jsou *opravdu* platná či *opravdu* závazná také pro člověka jako občana (resp. pro občana jako člověka); suma sumárum pak shrnout, jaká základní určení člověka podle filosofie člověka (filosofické antropologie jako antropologické ontologie) jsou závazná (platná) i pro člověka jako občana (resp. pro občana *jako člověka*), a shrnout, jaká dílčí určení člověka podle mimofilosofických věd o člověku (ve vztahu k filosofii člověka, tj. ve vztahu k filosofické antropologii jako antropologické ontologii, tedy spíše podle (mimo)filosofických věd o člověku) jsou platná či závazná také (či právě) pro člověka jako občana (resp. pro občana *jako člověka*).

Toť podkladové teze k tomuto příkladu koncepce a kompozice vyučovací hodiny z občanské nauky.

Jejich podrobnějším provedením (tedy jejich rozvedením do větších podrobností) by se měl ukázat vztah mezi filosofií člověka a mimofilosofickými vědami o člověku i ve výstavbě občanské nauky jako souhrnu náhledů do (mimo)filosofických věd o člověku, a to na bytném základě filosofie člověka.

Výsledkem by tedy měl být celkový (leč otevřený) filosofický pojem *člověka* jako občana, resp. celkový (leč otevřený) (mimo)filosofický pojem *občana jako člověka*.

To, co jsem tam r. 2007 napsal o vztahu filosofie k občanské nauce ve stati, již jsem zde uvedl v této poznámce jako příklad koncepce a kompozice vyučovací hodiny z občanské nauky a podkladových tezí k ní,

platí eo ipso též o vztahu filosofie ke společenským vědám (tedy o vědách o lidech ve společnosti ve vztahu k filosofii), tzn. že se to eo ipso, týkajíc se vyučovacího předmětu „občanská nauka“, týká i vyučovacího předmětu „základy společenských věd“ a platí pro něj potud, pokud se vyučovací předmět „základy společenských věd“ a vyučovací předmět „občanská nauka“ chápou jako synonymní: tento je „naukou o občanu“ (tj. i o člověku a o společnosti, resp. o člověku ve společnosti) v náhledech různých společenských věd (namnoze bohužel bez založení a sjednocení společným bytným základem) a (synonymně) onen je náhledem různých společenských věd na člověka a společnost, resp. na člověka ve společnosti, jakož i na občana (namnoze bohužel též bez založení a sjednocení společným bytným základem, jímž může být jen filosofie – jako filosofická antropologie – a jímž nemůže být žádná z mimofilosofických věd jako mimofilosofických antropologií).

E-LOGOS

ELECTRONIC JOURNAL FOR PHILOSOPHY

Ročník/Year: 2013 (vychází průběžně/ published continuously)

Místo vydání/Place of edition: Praha

ISSN 1211-0442

Vydává/Publisher:

Vysoká škola ekonomická v Praze / University of Economics, Prague

nám. W. Churchilla 4

Czech Republic

130 67 Praha 3

IČ: 61384399

Web: <http://e-logos.vse.cz>

Redakce a technické informace/Editorial staff and technical information:

Miroslav Vacura

vacuram@vse.cz

Redakční rada/Board of editors:

Ladislav Benyovszky (FHS UK Praha, Czech Republic)

Ivan Blecha (FF UP Olomouc, Czech Republic)

Martin Hemelík (VŠP Jihlava, Czech Republic)

Angelo Marocco (Pontifical Athenaeum Regina Apostolorum, Rome, Italy)

Jozef Kelemen (FPF SU Opava, Czech Republic)

Daniel Kroupa (ZU Plzeň, Czech Republic)

Vladimír Kvasnička (FIIT STU Bratislava, Slovak Republic)

Jaroslav Novotný (FHS UK Praha, Czech Republic)

Jakub Novotný (VŠP Jihlava, Czech Republic)

Ján Pavlík (editor-in-chief) (VŠE Praha, Czech Republic)

Karel Pstružina (VŠE Praha, Czech Republic)

Miroslav Vacura (executive editor) (VŠE Praha, Czech Republic)